

HET NEDERLANDS GOLFMUSEUM NEEMT U MEE IN DE GESCHIEDENIS VAN EEN STOKOUDE SPORT. DE NEDERLANDSE SCHOTSE KLIK

Tekst: Ferd Vrijmoed

Geschiedenis was op school niet mijn allergrootste hobby. De Eufraat en de Tigris zeiden mij weinig. Voor mij lag het tweestromenland tussen de Rijn en de Waal. En de strategisch sterke tocht van Hannibal met zijn Alpinistische olifanten was al zo lang geleden dat mijn gedachten al snel afdwaalden naar recentere gebeurtenissen. Ik hield me bij het heden, want wat geweest is is geweest, alle heldhaftige pogingen van mijn geschiedenisleraar om mij bij de les te houden ten spijt.

Tot ik – heel veel later – van tennissen overstapte naar golf en betrokken raakte bij het Nederlands Golfmuseum, waar ik min of meer verplicht steeds vaker de geschiedenisboeken indook. Mede door de kennis en het enthousiasme van (golf)historici als Arnout Janmaat, Do Smit, Iain Forrester, Robin Bargmann en niet te vergeten wijlen Archie Baird en Heiner Gillmeister, begon mijn interesse in hoe het was en hoe het is geworden steeds groter vormen aan te nemen. Ik put voor mijn verhaaltjes met graagte uit hun bevindingen.

Ook nu weer

Half februari ontving het Nederlands Golfmuseum wederom een bijzonder object in bruikleen, nu van Erfgoed Leiden en Omstreken. Een Schotse klik uit de tweede helft van de 17e eeuw (het begin van de nieuwe tijd), aangetroffen door de archeologische afdeling van het multidisciplinair ingenieurs- en adviesbureau IDDS B.V. te Noordwijk in de 'derde vulling' van een waterput op de hoek van Groenesteeg en Lakenplein in het centrum van Leiden begin 2017 (fig. 1 en 2). Een naar later bleek unieke en voor de golfgeschiedenis belangrijke vondst.

Figuur 1 Schotse Klik, ca 2e helft 17e eeuw

Figuur 2 Schotse Klik, ca 2e helft 17e eeuw

Van de provincie Zuid-Holland hadden we eerder al in bruikleen gekregen een loden slof (slagstuk) waarin zich nog een groot deel van de essenhouten stok bevindt. Een waarschijnlijk 16e eeuwse colfstok, gevonden in het talud van de gracht bij kasteel Huis te Riviere in Schiedam, opgegraven door amateur archeologe Machteld gravin van Limburg Stirum (fig. 3 en 4).

Figuur 3 Hollandse Es met loden slof, 17e eeuw

Figuur 4 Hollandse Es met loden slof, ca 17e eeuw

Beide sloffen verschillen wezenlijk van elkaar, evenals de verbindingen van stok en slof. En beide zijn terug te vinden op schilderijen van Hollandse meesters.

De stok met loden slof bijvoorbeeld op het schilderij van de familie Tulp van Pickenoy (fig. 5) en de schotse klik op de protestantse versie van het Sinterklaasfeest van Jan Steen (fig. 6).

Figuur 5 Portret van Gerritgen Dircksd'r Poelenburgh (1550-1630) en haar kleinkinderen Pieter (1618-1645), Egbert (1619-vóór 1643) en Catharina (1622-1664) Tulp (ca 1626), mogelijk van Nicolaes Elias, genaamd Pickenoy

Figuur 6 Sinterklaasfeest van Jan Steen, 1660, protestantse versie

Tijd dus om ze eens te vergelijken. Laten we er een stukje uit het gedicht 's Amsterdammers Winter uit de bundel Poësy van Johan Six van Chandelier uit 1657 bijpakken:

*De kolver bindt syn ysspoor aan,
Of heeft iet strams om op te staan,
Want 't gladde glas, is 't onbesneeuwt,
Met effe soolen lacht, en spreeuwt,
En na het looten van paarty,
Schrapstaande slaat syn **es, met bly**
Verswaart, of syne **schotse klik**,
Van palm, dry vingers breed, een dik,*

*Met loot der in, den Pennebal
Van 't druifje onsichtbaar voor haar val,
Van ballemerkers opgemerkt,
Voorts kolvende aan een paal geperkt.
Of slaat om 't verdste, slach om slach,
Om witjes, of een vaan in 't lach,
Gekorven op een dunnen tak,
Die ieder veur in 't wambais stak,
Mids wie syn kerfstok niet neemt waar,
Uitveegen zal voor allegaar.*

Beide objecten worden in dit gedicht genoemd. De es met bly (lood) verzwaaard en de Schotse klik van palm (buxushout) met lood in het hout. Maar nu zien we iets interessants, De in Leiden gevonden slof is niet van buxushout, waar de Schotse schotse klieken doorgaans van werden gemaakt, maar is waarschijnlijk gemaakt van hout van de in die periode niet in Schotland, maar wel in Nederland voorkomende Esdoorn. De herkomst van deze slof is dus vrijwel zeker Nederland. De schotse klik, die zijn naam kreeg door het gedicht van Chandelier, blijkt een Nederlandse schotse klik te zijn. Maar wel gemaakt op de Schotse manier: verzwaaard door het hout met cirkelvormige patronen lood in te leggen (fig. 7 en 8). De Leidse kolfmakers daarentegen, al in 1660 verenigd in het Kolfmakersgilde, werkten de kolf af door hem met lood te omgieten en in het lood bracht men de stempel van de stad aan. De kolf van het Lakenplein is ingelegd met loden cirkels en lijkt daarmee het meest op de Schotse variant, die men in Nederland ook importeerde.

Figuur 7 cirkelvormige patronen

Figuur 8 replica schotse klik

De schotse klik lijkt in vroeger tijden minder populair te zijn geweest dan de Hollandse Es of Esp met loden slof, tenminste als we op de weergaven op schilderijen uit die tijd mogen afgaan. Beide pronkstukken worden u getoond bij de feestelijke heropening van het vergrote Nederlands Golfmuseum op 23 april a.s., tevens start van de Dutch Hickory Society tour met de eerste DHS hickory wedstrijd van 2022. U bent van harte welkom!

WORDT VRIEND

Het Nederlands Golfmuseum is gevestigd op Landgoed Bleijenbeek in Afferden, een landgoed met onder meer een golfbaan. Het bouwen van een museum kost veel geld. Wordt Vriend van het Nederlands Golfmuseum en help mee aan de verdere ontwikkeling van het boeiende reizen in de tijd. Kijk op onze website om te lezen hoe je Vriend kunt worden.

LANDGOED GOLFBAAN BLEIJENBEEK | AFFERDEN | WWW.GOLFMUSEUM.NL